

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β. ΣΒΕΝΤΖΟΥΡΗΣ

Η ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΦΙΕΡΩΣΗ ΩΣ
«SACERDOTIUM CASTITATIS»
ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ ΣΤΟ *DE VIRGINIBUS*, 7, 32:
«VIRGO DEI DONUM EST, MUNUS PARENTIS,
SACERDOTIUM CASTITATIS»¹

Η ενασχόληση με το πολυσχιδές έργο του Αγίου Αμβροσίου Μεδιολάνων προσφέρει στους μελετητές του εκπλήξεις και συγκινήσεις, που μόνο ένα πνεύμα ζωηρό και σύνθετο όπως αυτό του μεγάλου Λατίνου πατρός μπορεί και καταφέρει να γεννά. Η ποιμαντική του διακονία και ο τρόπος με τον οποίο αντεπεξήλθε στις θεολογικές προκλήσεις του καιρού του οδηγώντας το τιμόνι της μεγάλης αυτοκρατορικής επισκοπής του Μιλάνου, άγουν στο συμπέρασμα ότι ο Αμβρόσιος πρώτιστα είναι ένας ευσυνείδητος ποιμένας, η θεολογία του οποίου διέπεται από έντονο χριστοκεντρισμό με σαφή σωτηριοκεντρικό και μυσταγωγικό χαρακτήρα.

Ιδιαίτερα γνωστός στους περισσότερους για τις αντιπαραθέσεις με σημαίνοντα πρόσωπα της εποχής του, άφησε στην θεολογία ανεξίτηλη τη σφραγίδα της διδασκαλίας του σχετικά με την παρθενία και την αφιέρωση. Η επιρροή που αυτή άσκησε στη μετέπειτα εξέλιξη του Δυτικού μοναχισμού είναι εμφανέστατη και καθιστά τον Επίσκοπο Αμβρόσιο στη συνείδηση της Εκκλησίας, ως τον γνήσιο ερμηνευτή του ευαγγελικού μηνύματος, τον στύλο της ορθοδοξίας, διδάσκαλο και αυθεντία της πνευματικής ζωής. Η Αμβροσιανή πνευματική κληρονομιά αναφορικά με την αφιέρωση, τόσο ως πρωτότυπη σύνθεση όσο ως περίληψη των ιδεωδών της θεολογικής και κοινωνικής πραγματικότητας του καιρού της, είναι θεμελιωμένη

---

¹ AMBROGIO, «De Virginibus», in ID., *Opere morali* II/I. *Verginità e vedovanza*/1, SAEMO 14/I, I, 7, 32, Biblioteca Ambrosiana - Città Nuova, Roma - Milano 1989, 134-135 (ed. F. Gori).

σε μια καθαρά εκκλησιολογική προοπτική σωτηρίας του αναγεννημένου εν Χριστώ ανθρώπου. Η θεολογία του, αποτελεί πρόσκληση προς τον πιστό για να ανακαλύψει το μυστήριο του Χριστού (*mysterium Christi*)² μέσα στον χώρο της Εκκλησίας, την μοναδικό κάτοχο της αποκεκαλυμμένης αλήθειας, το στέρεο και ασφαλές πλοίο (*bona navis*)³, αφενός μετέχοντας στην λατρευτική και μυστηριακή ζωή της, αφετέρου εξασκώντας τις αρετές και την προσωπική ελευθερία βούλησης τηρώντας τις Θείες εντολές με συναίσθηση της προσωπικής ατέλειας και του χρέους του έναντι του Θεού. Η παρθενία υπό την οπτική της διανοητικής κατάστασης που δεν περιορίζεται μόνο στην διατήρηση της καθαρότητας του σώματος (*carnis virginitas*)⁴, είναι για τον Αμβρόσιο το ζητούμενο για όλους τους πιστούς και πρέπει για να αποτελεί αρετή, να συνοδεύεται απαραίτητα από καθαρότητα (αρτιότητα) του πνεύματος (*integritas mentis*)⁵. Η

² Πρβλ. Κολ. 4, 3, AMBROGIO, «De Isaac vel anima», in ID., *Opere esegetiche* III, SAEMO 3, I, 37, Biblioteca Ambrosiana – Città Nuova, Milano – Roma 1982, 44-45 (ed. C. Moreschini – R. Palla), *Sancti Ambrosii Opera. Pars Sexta, Explanatio psalmodum XII*, CSEL 64, 43, 49, Tempisky – Freytag, Vindobonae – Lipsiae 1919, Jonson reprint, London-New York 1962, 295 (ed. M. Petschenig), G. VISONÀ, «Lo status questionis della ricerca Ambrosiana», in *Nec timeo mori, Atti del Congresso internazionale di studi ambrosiani nel XVI centenario della morte di sant’Ambrogio* (Milano, 4-11 Aprile 1997), Studia Patristica Mediolanensia, Vita e Pensiero, Milano 1998, 53, I. BIFFI, *Sapere il mistero. Il mistero di Cristo*, 1, Jaca Book, Milano 2010, 168-171.

³ AMBROGIO, «De Incarnationis Dominicae Sacramento», in ID., *Opere dogmatiche* II, SAEMO 16, IV, 5, 34, Biblioteca Ambrosiana – Città Nuova, Roma – Milano 1979, 396-397 (ed. E. Bellini), αναφορικά με την εικόνα της Εκκλησίας ως πλοίου στην Πατερική παράδοση πρβλ. H. RAHNER, *Ecclesiology dei Padri*, Roma 1971, 809-863, σχετικά με το Πνεύμα και Εκκλησία πρβλ. Κ.Β. ΣΒΕΝΤΖΟΥΡΗΣ, «Αμβροσίου Μεδιολάνων, *De Spiritu Sancto*. Γραμματολογική και θεολογική προσέγγιση», in Φ. Ιωαννίδης, ed., *Χριστιανοί Λατίνοι Α*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2011, 904-909.

⁴ Πρβλ. AMBROGIO, «De Virginitate», in ID., *Opere morali* II/II. *Virginità e vedovanza*, SAEMO 14/II, 3, 13, Biblioteca Ambrosiana – Città Nuova, Roma – Milano 1989, 22-23 (ed. F. Gori), πρβλ. επίσης F. GORI, «Introduzione», in AMBROGIO, *Opere morali* II/I. *Virginità e vedovanza*/1, SAEMO 14/I, Biblioteca Ambrosiana – Città Nuova, Roma – Milano 1989, 18-19.

⁵ Η πνευματική και εσωτερική ενότητα μαζί με την συνειδητοποιημένη διατήρηση της σωματικής αγνότητας, αποτελούν την κύρια μέριμνα για τις χριστιανές παρθένας κατά τον Αμβρόσιο, έναντι της επιφανειακής και

άσκηση και η εγκράτεια δεν είναι αυτοσκοπός. Πραγματώνεται μέσα στην Εκκλησία με τη συμμετοχή στην μυστηριακή ζωή της και με τη συνέργεια της Θείας Χάριτος οδηγεί στη θέωση και τη σωτηρία. Ο αιώνιος προορισμός του ανθρώπου ως κίνητρο και η ελευθερία της βούλησης ως προϋπόθεση, αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία ο Αμβρόσιος θα αναπτύξει όλη τη διδασκαλία του Περί Παρθενίας.

1. Η παρθενία, επιλογή ζωής σ' έναν κόσμο μεταβαλλόμενο

Το θέμα της εν Χριστώ αφιέρωσης, από εκείνα που απασχόλησαν αμέσως τις πρώτες χριστιανικές κοινότητες, δεν έπαψε ποτέ να αποτελεί επικαιρότητα στην πραγματικότητα της εκκλησίας. Σίγουρα η εξάπλωση του μοναχισμού και η τεράστια εμπειρία που αποταμιεύτηκε τα δύο χιλιάδες χρόνια ύπαρξης του χριστιανισμού, πλούτισαν με έργα ανυπέβλητης ομορφιάς και πνευματικότητας την θεολογική παραγωγή, τα οποία ενίσχυσαν περαιτέρω την υιοθέτηση της μοναχικής επιλογής, ενώ παράλληλα ανέλυσαν το ρόλο της άσκησης και της παρθενίας στην εκκλησία και εμβάθυναν στην αμφίδρομη σχέση μοναχισμού και κοινωνίας. Την περίοδο που ο Αμβρόσιος έζησε και εποίμανε η μονιμότητα της απόφασης αποτελούσε το διαχωριστικό σημείο και την ειδοποιό διαφορά μεταξύ των μέχρι τότε γνωστών μορφών εγκράτειας των εθνικών και της αφιέρωσης των χριστιανών παρθένων.

Ο κατηχούμενος για σχεδόν 40 χρόνια Αμβρόσιος, είχε την τύχη να γεννηθεί σε μια χριστιανική οικογένεια την περίοδο του τέλους των διωγμών – η οποία συγκαταριθμούσε στα μέλη της και μία μάρτυρα – και επιπλέον να ζει μέσα σ' αυτή το φωτεινό παράδειγμα της μεγαλύτερης κατά δέκα χρόνια αδελφής του Μαρκελλίνας⁶, την οποία είδε να αφιερώνει τη ζωή της στον

προσωρινής διατήρησης της καθαρά σαρκικής καθαρότητας των εθνικών παρθένων πρβλ. *De Virginitate* 3, 13, 22-23 και 4, 15, 24-25 «Videte, quod meritum non sola carnis virginitas facit sed etiam mentis integritas», επίσης. F. GORI, «Introduzione», 17-19.

⁶ Πρβλ. Ιδιαίτερα διαφωτιστική για την προσωπικότητα της Μαρκελλίνας και την επιρροή που άσκησε στη ζωή του αδελφού της Αμβρόσιου από τη στιγμή της γεννησής του μέχρι και το θανατό του λίγους μόνο μήνες πριν το

ουράνιο νυμφίο, να λαμβάνει την καλύπτρα των παρθένων από τα χέρια του πάπα Λιβέριου τα χριστούγεννα του 353 και να συνεχίζει την αφιέρωσή της κάτω από την πατρική στέγη μαζί με άλλες παρθένους που είχαν κάνει την ίδια επιλογή. Επίσης, ακόμα από το οικογενειακό του περιβάλλον, και ο αδελφός του Σάτιρος ⁷ έζησε εν παρθενία, υπηρετώντας μάλιστα ως διαχειριστής μέχρι και το τέλος της ζωής του τον Επίσκοπο αδελφό του.

Είναι ακριβώς αυτή η θετική και βαθιά ανθρώπινη «οικογενειακή» εμπειρία που σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να αποσιωπηθεί, και στην οποία πρέπει κανείς να αναζητήσει τους βαθύτερους λόγους που τον οδήγησαν στη συγκεκριμένη προσωπική επιλογή της παρθενίας έναντι του γάμου, αναδεικνύοντάς τον ένα από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές της. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει και η συγγραφή, μετά τα πρώτα τρία χρόνια ποιμαντικής εμπειρίας που ο ίδιος χαρακτηρίζει μεν ελάχιστη και ανεπαρκή, εμφορούμενη όμως από τον ζήλο που γεννά το παράδειγμα της κατά πάντα αγίας ζωής των αφιερωμένων παρθένων, της οικογένειας του Κυρίου (*domini familiam*) ⁸ όπως τις ονομάζει, του πρώτου ⁹ του

δικό της θάνατο είναι η μονογραφία της M.C. VIGGIANI, *Santa Marcellina, Una nobile romana a Milano*, De Ferrari Editore, Genova 2000, επίσης πρβλ. P. SINISCALCO, «San' Ambrogio e la Chiesa di Roma», in *Nec Timeo Mori*, 151, M.G. MARA, «Marcellina», in A. DI BERNARDINO, ed., *Dizionario patristico e di antichità cristiane*, II, Marietti, Casale Monferrato 1984, 2087. Ένα ακόμη στοιχείο της ιδιαίτερης σχέσης μεταξύ των αδελφών, ενδεικτικό του σεβασμού του Αμβροσίου προς την Μαρκελλίνα και του χριστιανικού κλίματος που επικρατούσε στο οικογενειακό τους περιβάλλον, αποτελεί η προσφώνηση αγία αδελφή «soror sancta» πρβλ. *De Virginibus*, III, 1, 1, 204-205 και III, 7, 32, 234-235.

⁷ Στο ψηφιδωτό της κόγχης του ιερού στην Βασιλική του Αγίου Αμβροσίου στο Μιλάνο που χρονολογείται στον XI αιώνα, παριστάνεται ο Σάτιρος σε μετάλλιο ανάμεσα στην αδελφή του Μαρκελλίνα και την Κάντιδα οι οποίες φέρουν τον τίτλο της αγίας (sancta), έχοντας στα δεξιά του συντετμημένο τον τίτλο άγιος, δίχως όμως το χαρακτηριστικό μπλε φωτοστέφανο που στεφανώνει τις κεφαλές των δύο γυναικών εκατέρωθεν.

⁸ *De Virginibus*, I, 1, 4, 104-105.

⁹ Η έκφραση «muta diu ora laxabo» δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολίας για την υπόθεση αυτή πρβλ. *De Virginibus*, I, 1, 2, 102-103, πρβλ. επίσης

συγγράμματος με τίτλο *De Virginibus*¹⁰, που τους αφιερώνει το 377.

Στην Παλαιά Διαθήκη τα παραδείγματα αφιερωμένης στο Θεό παρθενίας είναι ελάχιστα και αμφίβολα, με την Ιουδαϊκή αντίληψη που έβλεπε ως σκοπό του γάμου την τεκνογονία και την τιμή που αυτή προσφέρει στη συνέχιση της φυλής, να κυριαρχεί ως θέμα.

Οι μέχρι τον 4 αιώνα πρακτικές εγκράτειας και αφιέρωσης στον ελληνορωμαϊκό κόσμο ήταν είτε συνδεδεμένες με ιδεολογίες και φιλοσοφικές σχολές (Νεοπυθαγόρειοι, Στωικοί, Γνωστικοί), είτε με την εθνική λατρεία θεών η οποία επέβαλλε ως προσωρινό νόμο την παρθενία, και δεν αποτελούσε προσωπική επιλογή αλλά αποτέλεσμα εξωτερικών παραγόντων. Είναι γνωστή η πρακτική των Ιερειών Εστιάδων¹¹ - τις οποίες ο Αμβρόσιος γνωρίζοντας από πρώτο χέρι ως ρωμαίος, χρησιμοποιεί σαν παράδειγμα βεβιασμένης και προσωρινής παρθενικής αφιέρωσης για να εξάρει τη μόνιμη κατάσταση των χριστιανών παρθένων - που εφόσον επιλέγονταν στα πρώτα δέκα χρόνια της ζωής τους, είχαν την υποχρέωση να παραμείνουν αγνές για τα επόμενα τριάντα χρόνια και την ελευθερία μετά την συμπλήρωσή τους να παντρευτούν.

Η διάθεση του Αμβροσίου να διαχωρίσει τα παραδείγματα αυτά αποκλείοντας κάθε σχέση με την εξέλιξη της παρθενικής αφιέρωσης στον χριστιανισμό διαφαίνεται αμέσως. Το αντιμετωπίζει θεολογικά εμβαθύνοντας στο μυστήριο της Θείας ενσαρκώσεως, ορίζοντας ως καταγωγή της πραγματικής

L.F. PIZZOLATO, «Ambrogio e la retorica: le finalità del discorso», in *Nec Timeo Mori*, 235-236.

¹⁰ Πρβλ. Y.-M. DUVAL, «L'originalité du "De virginibus" dans le mouvement ascétique occidental: Ambroise, Cyprien, Athanase», in AA.VV., *Ambroise de Milan, XVIe centenaire de son élection épiscopale*, Études Augustiniennes, Paris 1974, 9-66.

¹¹ Πρβλ. *De Virginibus*, I, 4, 14-16, 118-121, επίσης σχετικά με τις Εστιάδες βλ. G. GIANNELLI, *Il sacerdozio delle vestali romane*, Galletti e Cocci, Firenze 1913, επίσης πρβλ. S. CONTI, «Tra integrazione ed emarginazione: le ultime vestali», in *Studia historica. Historia Antigua* 21 (2003) 209-222, M. MAZZUCCO, «Matrimonio e verginità nei padri tra IV e V secolo: prospettive femminili», in U. MATTIOLI, ed., *La donna nel pensiero cristiano antico*, Genova 1992, 141, F. GORI, «Introduzione», 17-19.

παρθενίας και παράδειγμα των χριστιανών παρθένων, την Παναγία και τον σαρκωθέντα Χριστό¹². Την περίοδο που εξετάζουμε η γυναίκα είχε από ελάχιστα έως μηδενικά δικαιώματα επιλογής ζωής σε προσωπικό επίπεδο, δεδομένου ότι για το γάμο της αποφάσιζε η οικογένεια. Μπορούμε λοιπόν να καταλάβουμε την κοινωνική επανάσταση που έφερε η παρθενική αφιέρωση στον χριστιανισμό ως αυτόνομη επιλογή ζωής αναγνωρισμένη από την Εκκλησία και μάλιστα μέσα στην ίδια την οικογένεια που μέχρι τότε έπνιγε την οποιαδήποτε φωνή ελευθερίας της γυναίκας, επιβάλλοντας την αποδοχή και υποστήριξή της. Κάθε γυναίκα που επέλεγε αυτόν τον τρόπο ζωής, μεταμορφώνονταν αυτόματα από βουβό κομπάρσο σε πρωταγωνιστή της προσωπικής της ιστορίας, ανακτώντας παράλληλα την αξία και την κοινωνική αναγνώριση που το φύλο της στερούσε.

Ακολουθώντας τη γραμμή συγχρόνων του και παλαιότερων Πατέρων, επιχειρεί τον επαναπροσδιορισμό εννοιών και συσχετισμών που τυχόν πρακτικές αφιέρωσης σε χώρους εκτός χριστιανισμού θα μπορούσαν να δημιουργήσουν, υπό το φως πάντα της ευαγγελικής ρήσης και ερμηνείας. Η έλξη που ασκεί στη ψυχή του η ανατολική παράδοση και η θεολογία μεγάλων Πατέρων και συγγραφέων όπως του Μ. Βασιλείου, του Μ. Αθανασίου¹³, του Γρηγορίου Νύσσης, του Μεθοδίου Ολύμπου

¹² Πρβλ. *De Virginitate*, 4, 18, 26-27: «Non vides quia Christus est dei virtus, quia Christus est dei sapientia, quia Christus est sanctitas, quia Christus est castitas, quia Christus est integritas, quia Christus est natus ex virgine, quia Christus ex patre et apud patrem et in patre semper, natus, non factus, nec degener, sed semper dilectus, verus deus ex deo vero?», σε άλλο σημείο λέει πως ο Θεός είναι ο δημιουργός της παρθενίας πρβλ. *De Virginibus*, II, 4, 24, 184-185, και αλλού αναφέρεται στην ουράνια καταγωγή της παρθενίας πρβλ. *De Virginibus*, II, 3, 11, 112-113: «Quis igitur neget hanc vitam fluxisse de caelo, quam non facile invenimus in terris, nisi postquam Deus in haec terreni corporis membra descendit?».

¹³ Είναι αναμφίβολη η εξάρτηση του Αμβροσίου σε πολλά σημεία των Περί Παρθενίας συγγραμμάτων του κυρίως από το κείμενο της επιστολής του Αθανασίου Προς Παρθένους. Για το κείμενο πρβλ. S. ATHANASE, *Lettres festales et pastorales en copte*, CSCO 150, L. Durbecq, Louvain 1955, 73-99 [testo], CSCO 151, L. Durbecq, Louvain 1955, 55-80 [trad. fr.] (ed. L.Th. Lefort), επίσης L. DOSSI, «S. Ambrogio e S. Atanasio nel *De virginibus*», in ACME,

και του Ωριγένη, με επιπλέον στοιχείο την ελληνομάθειά του, επηρεάζει και διαμορφώνει τον τρόπο σκέψης του τόσο, όσο χρειάζεται για να βρει η Δυτική χριστιανοσύνη τον αυθεντικό ερμηνευτή μιας ορθοδοξίας που δεν γνωρίζει γλωσσικά όρια και τοπικούς περιορισμούς.

Για τον Αμβρόσιο, η αφιέρωση και η παρθενία μόνο στον χριστιανισμό συναντούν την ουσιαστική και υψηλότερη έκφρασή τους κι αυτό χάριν της ενσαρκώσεως και της παρθενικής γεννήσεως του Χριστού, η οποία διεκήρυξε με τον τελειότερο τρόπο την παρθενία που δεν φέρει ούτε υφίσταται τη φθορά. Σταθερή και αμετάβλητη αξία στην φθαρτότητα του κόσμου που μας περιβάλλει, εικόνα της μυστικής ένωσης, της απόλυτης εξάρτησης και της άνευ όρων παράδοσης της αφιερωμένης ψυχής στον νυμφίο Χριστό, η εν Χριστώ αφιέρωση και η αγνότητα των χριστιανών παρθένων, αποτελεί έκφραση εφαρμογής της προσωπικής ελευθερίας και αυτοεπιβεβαίωσης, με σαφή προσανατολισμό στον σωτηριολογικό και εσχατολογικό προορισμό του ανθρώπου. Η παρθενία θα πει, ανήκει στον Χριστό (*virginitas enim Christi*)¹⁴ και φέρει στον άνθρωπο την χάρη (*beneficium*)¹⁵ της αιωνιότητας (*haec si non nubat, aeterna est*)¹⁶. Δεν μπορεί να επιβληθεί αλλά ως ανώτερη κατάσταση πρέπει κάποιος να την επιθυμεί σφοδρά, επιλέγοντάς τη ενσυνείδητα, αυτόβουλα και ελεύθερα, όπως γίνεται με όλα εκείνα που θεωρούμε ως ιδανικά. Αυτή είναι η δόξα της εν

Annali della Facoltà di Filosofia e Lettere della Università statale di Milano, v.4. fasc. 2, Milano 1951, 241-262, L.TH. LEFORT, «S. ATANASE. „Sur la virginité”», in *Le Muséon* 42 (1929) 197-264.

¹⁴ *De Virginibus*, I, 5, 22, 124-125.

¹⁵ *De Virginibus*, I, 6, 24, 126-127.

¹⁶ Βασική θέση του Αμβροσίου αποτελεί η σχέση του παρθενικού βίου με την αγγελική αιώνια ζωή και η αντιπαραβολή στη γήινη-ανθρώπινη πραγματικότητα με την οποία συνδέεται άμεσα ο γάμος. *De Virginibus*, I, 6, 24, 126-127, βλ. την υποσημείωση 96 της σελ. 127, επίσης πρβλ. C. RIGGI, «Lineamenti della personalità di S. Ambrogio nel ricordo agostiniano», in B. AMATA, ed., *Epistrophe : tensione verso la divina armonia. Scritti di filologia patristica raccolti in occasione del LXX genetliaco*, LAS, Roma 1985, 299-306.

Χριστώ παρθενίας (*gloria castitatis*)¹⁷ και το ευαίσθητο εκείνο σημείο που την κάνει να υπερισχύει του γάμου. Θα ήταν άδικο να πει κανείς ότι ο Αμβρόσιος υπήρξε πολέμιος και αρνητής του γάμου γιατί δεν είναι λίγες οι φορές που αναφέρεται με λόγια επαινετικά στο μυστήριο αυτό. Βιώνοντας όμως από τη νεότητά του την παρθενική κατάσταση, δεν μπορεί να αφήσει κατά μέρος την προσωπική του εμπειρία και να μην αναφερθεί στην ελευθερία που γεννά η παρθενία στον άνθρωπο και που ο ίδιος αισθάνεται ζώντας τη.

2. Sacerdotium castitatis. Η ελεύθερη αυτοπαράδοση

Με το τέλος των διωγμών αυξήθηκε ραγδαία ο αριθμός εκείνων που προσέρχονταν στον χριστιανισμό και αμέσως διαφάνηκε πως άλλαξε και ο τρόπος θεώρησης πραγματικοτήτων που μέχρι τότε αποτελούσαν την καθημερινότητα και τα πιστεύω της χριστιανικής κοινότητας. Αναφέρομαι στο μαρτύριο¹⁸ και το ρόλο που διαδραμάτισε στην συνείδηση της εκκλησίας κατά τους τρεις πρώτους αιώνες, αποτελώντας παράδειγμα δημόσιας ομολογίας πίστεως και το κατεξοχήν μέσο για την απόκτηση της Ουράνιας Βασιλείας. Τον ηρωισμό που επιδεικνύει η μάρτυς μπροστά στο θάνατο, αντικαθιστά την περίοδο που εξετάζουμε η ηρωική άρνηση του κοσμικού τρόπου ζωής της αφιερωμένης παρθένου. Ο κεκαθαρμένος από μέριμνες σαρκικές και κοσμικές περιπέτειες τρόπος ζωής των παρθένων, αποτελεί πλέον το πρότυπο της χριστιανικής θυσίας και αυταπάρνησης, προσδίδοντας στην παρθενία χαρακτήρα εφάμιλλο με κείνο του μαρτυρίου ενώ κατά βάση η προοπτική του εσχατολογικού προσανατολισμού και στις δύο περιπτώσεις παραμένει αναλλοίωτα η ίδια.

¹⁷ *De Virginibus*, I, 6, 24, 128-129.

¹⁸ Πρβλ. R. GRAYSON, *Le prêtre selon Saint Ambroise*, Édition Orientaliste, Louvain 1968, 84-90, R. D'IZARNY, *La virginité selon saint Ambroise*, L'Institut Catholique de Lione, Lione 1952, W. RORDORF, «Martirio. I. Martirio cristiano», in A. DI BERNARDINO, ed., *Dizionario patristico e di antichità cristiane*, II, Marietti, Casale Monferrato 1984, 2134-2135.

Ένα νέου είδος μαρτύριο (*novuum martyrii genus*)¹⁹ εισάγεται στη συνείδηση των πιστών, το μαρτύριο της αγνότητας που κατά τον Αμβρόσιο βρίσκει την ύψιστη εκφρασή του όταν συντρέχει στο πρόσωπο της μάρτυρος να συνδυάζονται – το διπλό μαρτύριο όπως το ονομάζει – η θυσία παρθενίας και ζωής (*duplex martyrium pudoris et religionis*)²⁰. Είναι η ίδια η παρθενία που καθιστά μάρτυρες (*Non enim ideo laudabilis virginitas, quia et in martyribus repperitur, sed quia ipsa martyres faciat*)²¹ εκείνους που αποποιούνται τον συνηθισμένο, κοσμικό θα λέγαμε σήμερα, τρόπο ζωής, πεθαίνοντας για τον κόσμο και προσφέροντας στην θυσία της παρθενίας (*sacrificium virginitatis*)²² τον εαυτό τους ως θύμα σεμνότητας και αγνότητας (*pudoris hostia, victima castitatis*), όπως χαρακτηριστικά θα γράψει στις παρθένους που αφιερώνει το έργο του *De Virginibus*²³. Την περίοδο αυτή η αντιπαράθεση στον τρόπο ζωής των εθνικών μιας βιωτής αγνής και προσανατολισμένης στη σωτηρία, αποτελεί βασικό σημείο προσδιορισμού της χριστιανικής ταυτότητας των πιστών και αφετηρία διάκρισής τους από τα κοινωνικά δεδομένα του χώρου που ζουν και δραστηριοποιούνται.

Για να στηρίξει την άποψη αυτή ο Αμβρόσιος χρησιμοποιεί όλη την ρητορική του δεινότητα με γραμματικά σχήματα και γλώσσα γεμάτη λυρισμό και έννοιες που στα ηθικά συγγράμματά του, κυρίως σε αυτά που αναφέρονται στην παρθενία και τη χηρεία, θα βρουν ίσως την ποιητικότερη έκφρασή τους.

Πίσω από αυτές του τις διατυπώσεις είναι ολοφάνερο ότι κρύβεται ο χριστοκεντρισμός της όλης θεολογικής του σύλληψης, που αντικατοπτρίζει την γενικότερη τάση που επικρατούσε στη

¹⁹ *De Virginibus*, I, 2, 8, 108-109.

²⁰ *De Virginibus*, I, 2, 9, 110-111.

²¹ *De Virginibus*, I, 3, 10, 110-111.

²² Η σχέση της παρθενίας με τη θυσία, εξετάζεται από τον Αμβρόσιο υπό διάφορες προοπτικές δίνοντας κυρίως έμφαση στον συμβολικό και μυστηριακό χαρακτήρα της. βλ. *De Virginibus* υποσημείωση 206, σελ. 163, *De Virginibus*, I, 11, 65, 162-163, Για τη θυσία της αγνότητας ειδικότερα προβλ. R. GRAYSON, *Le prêtre selon Saint Ambroise*, 91-94.

²³ *De Virginibus*, I, 11, 65, 162-163.

θεολογία του 4 ου αιώνα και είχε τις ρίζες της κυρίως στον ανατολικό μοναχισμό. Ο αντιαρειανικός τόνος των περισσότερων έργων της περιόδου αυτής, θα βρει στον Αμβρόσιο τον αρτιότερο εκφραστή του στη Δύση. Ο Χριστός και ο μυστικός τρόπος ένωσης του πιστού μαζί Του, τοποθετούνται στο κέντρο βάρους της θεολογίας του. Ο Χριστός είναι τα πάντα (*Christus omnia*) και όλη η ευσέβεια και η διδασκαλία περί τελειότητας του Αμβροσίου, είναι προσανατολισμένη προς Εκείνον²⁴.

Πέραν όμως της γενικής υπερασπιστικής τακτικής της ορθοδοξίας που η αρειανική αίρεση ως απειλή απαιτούσε, διακρίνουμε ότι ο χριστοκεντρισμός του συγγραφέα μας έχει μια βαθιά προσωπική και υπαρξιακή διάσταση. Η απόλυτη εξάρτηση από το Χριστό και η συνολική αναφορά των πάντων σ' Εκείνον, συνοψίζονται στη φράση που διαβάζουμε στο έργο του *De Virginitate. et omnia Christus est nobis*²⁵, «Και τα πάντα για μας είναι ο Χριστός». Μια σχέση σχεδόν ερωτική περιγράφεται, ας μας επιτραπεί ο όρος, που δεν αφήνει περιθώρια για τίποτε άλλο πέραν της άνευ όρων εγκατάλειψης του ανθρώπου σ' Εκείνον. Ο ενανθρωπήσας Χριστός, ως ο ένας και μοναδικός Νυμφίος της Εκκλησίας στην άρρηκτη μεταξύ τους σχέση, γίνεται το απόλυτο πρότυπο της χριστιανικής παρθενικής αφιέρωσης που διακρίνεται για τον σταθερό και μόνιμο χαρακτήρα της υπόσχεσης.

Μέσα σ' αυτό το ιδεολογικό και θεολογικό πλαίσιο που επιγραμματικά προσπαθήσαμε έως εδώ να περιγράψουμε, θα θέλαμε να εντάξουμε την διατύπωση και ερμηνεία του χωρίου από το έργο του Αμβροσίου *De Virginibus*, I, 7, 32 (*Virgo dei donum est, munus parentis, sacerdotium castitatis*).

Εκπλήττει με την πρωτοτυπία της η χρήση των λέξεων «ιερωσύνη αγνότητος» (*sacerdotium castitatis*)²⁶ μεταξύ των

²⁴ Πρβλ. B. STUDER, *Dio salvatore nei Padri della chiesa*, Borla, Roma 1986, 194-195, G. MADEC, «La centralité du Christ dans la spiritualité d'Ambroise», in *Nec Timeo Mori*, 214-215.

²⁵ *De Virginitate*, 16, 99, 80-81.

²⁶ Πρβλ. C. RIGGI, «La verginità nel pensiero di s. Ambrogio. In memoria di P. Courcelle», in B. AMATA, ed., *Epistrophe: tensione verso la divina armonia. Scritti di filologia patristica raccolti in occasione del LXX genetliaco*, LAS,

άλλων χαρακτηρισμών που ο Αμβρόσιος χρησιμοποιεί για να περιγράψει τις αρετές της αφιερωμένης παρθένου. Η παραχώρηση του εαυτού της που δεν επιδέχεται κανέναν περιορισμό και όριο, λαμβάνει το χαρακτήρα καθημερινής θυσίας (*cotidiano sacrificio*)²⁷ προσφερόμενης στον έναν και μοναδικό αρχιερέα Χριστό, ο οποίος αποτελεί την κεφαλή της Εκκλησίας και το κέντρο της ζωής των πιστών. Η μυστηριακή διάσταση που προσδίδει στην παρθενία επιτείνεται με τη χρήση όρων που παραπέμπουν απευθείας στην τέλεση του μυστηρίου της ενότητας και συνοχής της εκκλησίας, την θεία Ευχαριστία. Η παρθένος είναι προσφορά θυσίας της μητέρας (*virgo matris hostia est*)²⁸ και θύμα σωτηρίας (*hostiam salutarem*)²⁹. Μαζί με την Παρθένο Μαρία, πρότυπο αγνότητας και ιδανική μορφή της αρετής (*species castitatis et forma virtutis*)³⁰, την μητέρα του Θεού (*dei matre*)³¹, της οποίας την μήτρα (*in aula regali uteri virginialis*)³² διάλεξε ως τον πιο αγνό τρόπο ο Μονογενής Υιός του Θεού (*unigenitus filius*)³³ για να ενσαρκωθεί και το σώμα κάθε παρθένου είναι ναός του Θεού (*dei templum*)³⁴ και ιερό

Roma 1985, 516-519, R. GRYSOΝ, *Le prêtre selon Saint Ambroise*, 92, P.F. MORETTI, «Ambrogio e secondo filosofo», in *Nec Timeo Mori*, 649.

²⁷ *De Virginibus*, I, 7, 32, 134-135.

²⁸ *De Virginibus*, I, 7, 32, 134-135.

²⁹ AMBROGIO, «Exhortatio virginitatis», in ID., *Opere morali* II/II. *Virginità e vedovanza*, SAEMO 14/II, 14, 94, Biblioteca Ambrosiana - Città Nuova, Roma - Milano 1989, 270-271.

³⁰ *De Virginibus*, II, 2, 6, 168-169.

³¹ Ο Αμβρόσιος είναι ο πρώτος Πατέρας της Δύσεως που αποδίδει στην Παναγία τον τίτλο Mater dei (Θεοτόκος). Πρβλ. *De Virginibus*, II, 2, 7, 168-169 και την υποσημείωση 8 στην σελ. 169.

³² AMBROGIO, «De institutione virginis», in ID., *Opere morali* II/II. *Virginità e vedovanza*, SAEMO 14/II, 12, 79, Biblioteca Ambrosiana - Città Nuova, Roma - Milano 1989, 166-167.

³³ *De institutione virginis*, 17, 105, 186-187

³⁴ *De institutione virginis*, 17, 105, 186-187 και υποσημείωση 207 σελ. 187, σχετικά με την έννοια ως ναού του Θεού του σώματος των παρθένων σε άλλο σημείο του έργου του χαρακτηριστικά θα πει ότι: «όπου βρίσκεται μία παρθένος του Θεού, εκεί υπάρχει ένας ναός του Θεού» *De Virginibus*, II, 4, 26, 186-187, και αλλού «το σώμα της παρθένου είναι ναός του Θεού» *De Virginibus*, II, 2, 18, 180-181.

αμόλυντης αγνότητας (*immaculate castitatis sacrarium*)³⁵, ενώ και το μυαλό των παρθένων αποτελεί θυσιαστήριο του Θεού (*quarum mentes altaria dei*)³⁶ όπου καθημερινά προσφέρεται με ζήλο και πίστη ακλόνητη ως ευωδία αγιότητας κάθε θυσία (*in odorem sanctificationis omne sacrificium*)³⁷.

Για τον Αμβρόσιο η εν Χριστώ παρθενία δεν αποτελεί κάποιον βαθμό ειδικής ιερωσύνης αλλά ως μέρος της γενικής ιερωσύνης του λαού του Θεού (το βασίλειον ιεράτευμα της Α΄ Πέτρου 2, 9), έχει ως μοναδικό σκοπό της την απόλυτη προσκόλληση και την καθολική προσφορά της ύπαρξης εκείνου που την επιλέγει ως στάση ζωής, στον Χριστό. Είναι χαρισματική κατάσταση με συγκεκριμένη θέση και αξία στο εκκλησιαστικό σώμα, αφού και ο αφιερωμένος μετέχει μαζί με τα άλλα βαπτισμένα μέλη της χριστιανική κοινότητας στην εξουσία του αρχιερέα Χριστού³⁸.

Ο Αμβρόσιος απευθυνόμενος σε γυναίκες παρθένους εκ των οποίων οι περισσότερες είναι γόννοι μεγάλων οικογενειών με μόρφωση και κατάρτιση, γίνεται ιδιαίτερα γλαφυρός, επιστρατεύοντας εκφράσεις μοναδικής σύνθεσης σε πολλά σημεία του έργου του θέλοντας να περιγράψει τη σχέση τους με το Χριστό ως κατάσταση αγαπητική μόνιμη. Χρησιμοποιώντας μια σειρά από αναλογίες που παραπέμπουν στο μυστήριο του γάμου και κατ' επιρροήν της ερμηνείας του Ωριγένη στο Άσμα Ασμάτων, εξαιρεί τον μυστικό γάμο της ψυχής της παρθένου με τον νυμφίο Χριστό που την καθιστά για πάντα νύμφη Χριστού (*sponsa Christi*)³⁹ η οποία αδιάλειπτα αναζητά τον νυμφίο της.

³⁵ *De institutione virginis*, 17, 105, 186-187.

³⁶ *De Virginibus*, II, 2, 18, 180-181.

³⁷ *Exhortatio virginitatis*, 14, 94, 270-271.

³⁸ Πρβλ. Ν.Α. ΜΑΤΣΟΥΚΑΣ, Δογματική και συμβολική θεολογία Β, Εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1999, 490-491.

³⁹ Πρβλ. *De Virginibus*, I, 5, 22, 124-125, C. RIGGI, «La verginità nel pensiero di s. Ambrogio», 511, F. GORI, «Introduzione», 46-48, J. FONTAINE, «Prose e poésie: l'interférence des genres et des styles dans la création littéraire d'Ambroise de Milan», in AA.VV., *Ambrosius episcopus. Atti del Congresso internazionale di studi ambrosiani nel XVI centenario della elevazione di S. Ambrogio alla cattedra episcopale*, Milano 1976, 124-170, I. HAUSHERR, «Les grands courants de la spiritualité orientale», in *Orientalia christiana periodica* 1 (1935) 121-124, P. MELONI, «Risurrezione di Cristo e vita del cristiano

Από αυτή τη σχέση πίστεως και εμπιστοσύνης στο Θείο θέλημα, που απηχεί την προσωπική σχέση-ένωση της παρθένου, όπως και του ιερέως, με το Σωτήρα Χριστό, φαίνεται να προέρχεται ο όρος *religio*⁴⁰ (από το ρήμα *religare* που σημαίνει ενώνω, συνδέω), τον οποίο ο Αμβρόσιος χρησιμοποιεί για να περιγράψει το δεσμό που θεωρεί ως το πρότυπο σχέσης του ανθρώπου με το Χριστό.

Έτσι νοούμενη η παρθενία, ως σταθερή επιλογή ζωής, είναι ο ιδιαίτερος πνευματικός δεσμός της ψυχής με το Χριστό (*religio*), που καθορίζεται από το ολοκληρωτικό δόσιμο της παρθένου σε Εκείνον και πραγματώνεται σε κάθε έκφανση της υπαρξιάς της. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο μεγάλος Λατίνος Πατέρας διαβλέπει στην επιλογή της αφιέρωσης τον ιδανικό τρόπο εξάρτησης από τον Χριστό, τον οποίο η παρθένος ζει με την καθαρότητα του σώματος και την απόλυτη προσφορά του είναι της. Μόνο υπό την έννοια αυτή η παρθενία συνιστά κατ' αναλογία ένα είδος ιερωσύνης (*sacerdotium*)⁴¹, εφόσον η παρθένος καθημερινά, ως πράττει ο ιερέας προσφέροντας στο θυσιαστήριο τα τίμια δώρα, προσφέρει την αγνότητά της (*castitatis*) ως θυσία και δώρον στον Χριστό, όντας συνδεδεμένη μαζί Του με τον ιδιαίτερο δεσμό που προαναφέραμε και που ο Αμβρόσιος κατονομάζει με τον όρο *religio*. Βρίσκεται λοιπόν η παρθένος στην πλεονεκτική θέση να είναι ταυτόχρονα ο προσφέρων και η προσφορά.

---

nell'esegesi di Ambrogio al Cantico dei Cantici», in *Nec Timeo Mori*, 639-648. Ο πρώτος που αποδίδει στις χριστιανές παρθένους τον χαρακτηρισμό *sponsa Christi* εμβραθύνοντας στον γαμήλιο δεσμό της αφιερωμένης παρθένου με το Χριστό, τίτλος που μέχρι τότε χρησιμοποιούνταν μόνο για την Εκκλησία, είναι ο Τερτυλλιανός τον III αιώνα. Με την ίδια ακριβώς λογική αποδίδονται στην παρθένο και οι τίτλοι *Deo nupta*, *Christo dicata*, *virgo Christo maritata*, *sacrata Deo virgo* πρβ. I.M. CALABUIG - R. BARBIERI, «Consacrazione delle vergini», in D. SARTORE - A.M. TRIACCA - C. CIBIEN, ed., *Liturgia*, Ed. San Paolo, Cinisello Balsamo 2001, 13-14.

⁴⁰ *De Virginibus*, I, 4, 15, 120-121; II, 2, 18, 180-181, επίσης πρβλ. F. GORI, «Introduzione», 52.

⁴¹ Σχετικά με τη σχέση παρθενίας - ιερωσύνης πρβλ. AMBROGIO, «De officiis», in Id. *Opere morali* I, SAEMO 13, II, 17, 87, Biblioteca Ambrosiana - Città Nuova, Roma - Milano 1977, 232-233 (ed. G. Banterle), *De Virginitate*, 3, 13, 22-23 και 9, 50, 46-47, την υποσημείωση 92 της σελ. 47.

Προκύπτει λοιπόν πως η σχέση αυτή που περιγράφει είναι διαλεκτική. Η κίνηση του ανθρώπου προς το Θεό έχει δοξαστικό και ευχαριστιακό χαρακτήρα, ενώ η του Θεού προς τον άνθρωπο αγιαστικό και σωτηριολογικό. Ωστόσο, στην συγκεκριμένη σχέση δεν υπάρχει απόλυτη συμμετρία, γιατί κατεξοχήν και θεμελιώδης κίνηση είναι εκείνη της αγιαστικής χάριτος του απρόσιτου Θεού προς τον άνθρωπο, ο οποίος με την νέκρωση του ατομικού θελήματος και την τιθάσευση των παθών του μπορεί να μετέχει της ταπείνωσης του Χριστού και να ταυτίζεται με το Θείο θέλημα. Ο Θεός καλεί και ο άνθρωπος απαντά και η απάντηση στην περίπτωση αυτή είναι η ταπείνωση της καρδιάς του, η σιγουριά ότι ήδη στην καρδιά του κατοικεί ο Χριστός. Στην ερμηνεία του στον 118 ψαλμό του Δαβίδ θα πει: *Haec humilitas virtutum omnium caput est, quae totum velut quoddam nostrorum actuum fovet corpus*⁴² δηλαδή «η ταπείνωση, επικεφαλής όλων των αρετών, αναζωογονεί όλα εκείνα που το σώμα μας υλοποιεί με τις πράξεις του».

Υπάρχει όμως μια προϋπόθεση για την αποδοχή της αγιαστικής δωρεάς και χάριτος του Θεού. Πρόκειται για την ελεύθερη και εκούσια αυτοπαράδοση στην αγάπη Του, δημιουργώντας την προοπτική μιας προσωπικής ελευθερίας επιλογής, η οποία αναγνωρίζοντας το καλό και επιλεγοντάς το, οδηγεί σε αυτογνωσία και αυτοπροσδιορισμό του ατόμου. Οι νόμοι της αγνότητας δεν περιορίζουν αυτή την ελευθερία, αλλά αντιθέτως στα πλαίσια της χριστιανικής κοινότητας ευαισθητοποιούν περισσότερο το υποκείμενο και ενισχύουν την άμιλλα μεταξύ των μελών της. Ίσως αυτό να μπορεί να δώσει την απάντηση στο γιατί ο Αμβρόσιος έβλεπε την παρθενική αφιέρωση περισσότερο ενταγμένη μέσα στα όρια της πόλης και της κατ' οίκον παραμονής, από την απομάκρυνση εκτός πόλεως σε κάποιο μοναστήρι.

Μόνο η παρθενία θα πει, μπορεί να φέρει πραγματική ελευθερία (*sola virginitas potest libertatem dare*)⁴³ ούτως ώστε η

⁴² *Sancti Ambrosii Opera*. Pars V, *Expositio psalmi CXVIII*, CSEL 62, XX, 3, Tempisky-Freytag, Vindobonae-Lipsiae 1913, 447 (ed. M. Petschenig).

⁴³ AMBROGIO, «Exhortatio Virginitatis», in ID., *Opere morali* II/II, SAEMO 14/II, 4, 23, Biblioteca Ambrosiana - Città Nuova, Milano - Roma 1989, 216-217 (ed. F. Gori).

ψυχή να μπορεί να αφιερωθεί απερίσπαστη στην προσευχή προς το Θεό και το θελημά Του (*divinis intendere mandatis*)⁴⁴.

Κατ'αυτόν τον τρόπο η αφιέρωση ως σταθερή απόφαση ζωής δεν μπορεί παρά να είναι η κατάληξη της σταδιακής εξάσκησης της προαιρέσεως στην ελευθερία, που οδηγεί κατευθείαν στον Χριστό. Η ελεύθερη βούληση (*voluntas libera*)⁴⁵ και μια υπεύθυνη επιλογή που δεν επιβάλλεται από εξωτερικούς παράγοντες (*non imponitur sed praerponitur*)⁴⁶, οδηγούν στην πηγή της σωτηρίας του ανθρώπου, τον Θεό, όπου κοντά Του μόνο συναντά ο άνθρωπος την πληρότητα της ύπαρξης και τη σωτηρία. Παράλληλα, η δυσκολία της απόφασης, απαιτεί την καθ'ολοκληρίαν διαθεσιμότητα και την ψυχοσωματική ενότητα του υποκειμένου, για να μπορεί πραγματικά να αυτοαναγνωρίζεται και να είναι απόλυτα ο εαυτός του μέσα σ' αυτή την επιλογή. Όντας ο Χριστός σωτηρία (*salus*), αλήθεια (*veritas*), δύναμη (*virtus*) και σοφία (*sapientia*), όταν η ψυχή αποκάμνει και αισθάνεται αδύναμη να αντεπεξέλθει στις προκλήσεις με τις δυνάμεις της (*adtollatur igitur anima nostra deficiens suis viribus*), στρέφεται ψηλά για να ενωθεί με το Κύριο Ιησού Χριστό που είναι η ίδια η σωτηρία του Θεού (*adhaereat salutari dei qui est Christus dominus Iesus*)⁴⁷. Η παρθενία ενεργοποιεί τη συνέργεια Θεού και ανθρώπου για τη σωτηρία του δευτέρου, κι εκείνος που καταφέρνει να δαπανήσει κυριολεκτικά τον εαυτό για να ενωθεί με την αληθινή δύναμη, χάνει ίσως ό,τι είναι δικό του κερδίζει όμως αυτό που είναι αιώνιο (*Qui igitur deficit sibi, ut virtuti adhaereat, amittit quod suum est, accipit quod aeternum est*)⁴⁸.

⁴⁴ *Exhortatio Virginitatis*, 4, 23, 216-217.

⁴⁵ *De Virginibus*, II, 5, 35, 196-197, επίσης σχετικά με τη άρρηκτη σχέση της χριστιανικής συνείδησης και την επιλογή ζωής που συγκεκριμενοποιείται με την ένταξη στην πραγματικότητα του χώρου της πίστεως πρβλ. V. BALCIUS, «Per una fondazione dell'agire morale cristiano: fra persona e atto», in *Studi Rogazionisti* 110 (2011), 95-117.

⁴⁶ AMBROGIO, «De Viduis», in ID., *Opere morali* II/II, SAEMO 14/II, 12, 72, Biblioteca Ambrosiana - Città Nuova, Milano - Roma 1989, 302-303 (ed. F. Gori), *De Virginibus*, I, 5, 23, 126-127: «Non enim potest imperari virginitas, sed optari».

⁴⁷ *Expositio psalmi CXVIII*, CSEL 62, XI, 6, 236.

⁴⁸ *Expositio psalmi CXVIII*, CSEL 62, XI, 6, 236.

Η παρθενία έφτιαξε τους αγγέλους (*castitas etiam angelos fecit*), θα πει ο Αμβρόσιος, και όποιος τη διατήρησε είναι άγγελος (*qui eam servavit angelus est*)⁴⁹. Πίσω από αυτή τη διαπίστωση κρύβεται η ουσία της πραγματικής *religio* με τον Χριστό⁵⁰. Εκείνος έχει την εξουσία (*omnis in domini potestate est*) και κάθε ψυχή καλείται να μετέχει στο μυστήριό Του (*omnis anima accedat ad eum*)⁵¹. Τόσο αυτή που μπορεί να θεωρηθεί τέλεια χάριν των πολλών της αρετών (*sive multis aliqua sit iam perfecta virtutibus*), όσο και εκείνη που είναι άρρωστη εξαιτίας της αμαρτίας και της προσκόλλησης στις κοσμικές μέριμνες και ηδονές (*sive corporalibus aegra peccatis sive clavis quibusdam saecularis cupiditatis infixata*), η ακόμα ατελής, αυτή που βρίσκεται στο δρόμο προς την τελειότητα χάριν της επιμελούς μελέτης και προσοχής (*sive imperfecta adhuc quidem, sed intenta tamen meditatione proficiens*)⁵². Η πνευματική φύση των Ουρανίων Δυνάμεων και όσων κατ' αναλογία τους ομοιάζουν χάριν της παρθενικής επιλογής τους, αποκλείει την μετριότητα. Γιατί η μετριότητα φαίνεται ότι δεν οδηγεί πουθενά στην πνευματική ζωή. Μόνο το ολοκληρωτικό δόσιμο στην αγάπη του Χριστού, η ένωση μαζί Του, κάνει ευάρεστη την προσφορά της θυσίας της παρθενίας. Μόνο υπό αυτή την προοπτική μπορεί να νοηθεί και υφίσταται η «*Sacerdotium castitatis*».

⁴⁹ *De Virginibus*, I, 8, 52, 150-151.

⁵⁰ Πρβλ. *De Virginibus*, I, 8, 52, 150-151 «Hinc religio etiam nomen accepit» και την υποσημείωση 172 στη σελ. 151.

⁵¹ *De Virginitate*, 16, 99, 78-81.

⁵² *De Virginitate*, 16, 99, 78-81.